

Cultuur

Ongure lieden in het Bourtangerveen

DVHN | Gepubliceerd op 27 oktober 2009, 11:05

Voor Groningers, Drenten en Duitsers die geïnteresseerd zijn in de roerige geschiedenis van het grensgebied heeft zaterdag 31 oktober een studiedag plaats in het Duitse dorpje Hebelermeer nabij Zwartemeer. Onderwerpen die aan de orde komen zijn de smokkel en de levensloop van Anton Dreesmann, medegrondlegger van V & D, die uit het Duitse grensdorp Haselünne kwam. Als er in het westelijke deel van het Duitse Emsland tweehonderd jaar geleden één dorp berucht was, dan was het wel Hebelermeer. Het dorp ontstond na 1790 midden in het Bourtangerveen, direct aan de grens met Nederland aan de waterplas Hebelermeer. Het plaatsje stond bekend als een broeinest van smokkelaars en scherenslijpers, de scherenslijpers.

Zowel aan de Nederlandse als aan de Duitse kant van de grens had dit laatste begrip een negatieve betekenis. De laatste openbare terechtstelling in het oude Amt Meppen betrof in 1807 een inwonster van Hebelermeer: Gesina Brink, ook wel Groose Sienken genoemd. Zij werd wegens brandstichting en kindermoord ter dood veroordeeld door onthoofding en daarna verbrand op de brandstapel.

De problemen in Hebelermeer begonnen al bij de geplande stichting van het dorp in de zomer van 1788. De omgeving rond de – opnieuw vastgestelde – grenslijn met Nederland was ontzettend drassig en nauwelijks bereikbaar. Dat was de reden waarom zich hier niemand, van de door een Staatscommissie aangewezen groep van twaalf arme gezinnen uit Wesuwe, kon vestigen. Pas vijf jaar later, (na 1792/1793) trokken de eerste bewoners langs de nieuw aangelegde weg door het veen van Wesuwe naar het 'meer' waar ze neerstreken.

Het leek er op dat bij de stichting van de nieuwe nederzetting de regulerende hand van de staat ontbrak. Het toenmalige bisdom Münster liep op zijn laatste benen en verdween na de politieke omwenteling van 1803 in het niets. Op dat moment hadden zich al talrijke mensen die een woning of bestaan zochten, in de veenkolonie Hebelermeer gevestigd. De armetierige huisplaatsen werden door de vertegenwoordigers van de bezittingloze onderklasse steeds verder verdeeld en versnipperd.

Maar de taaie, vasthoudende 'scherenslijpers' overleefden waar niemand kon leven, vermeerderden hun families en verdeelden onderling de huisplaatsen, die snel al zo klein werden als je ze nergens anders kunt vinden, staat in een ambtsbericht uit 1859.

Ongeveer 150 jaar geleden woonden op de oorspronkelijke twaalf huisplaatsen in Hebelermeer 73 families, die samen 430 leden telden. Ieder kan zich een voorstelling maken van de problemen door een dergelijke overbevolking en de armoede in dat afgelegen, natte veengebied. Dat is dan ook de grond voor de slechte naam die het dorp in de 19e eeuw had.

De situatie is de laatste 100 jaar overigens aanmerkelijk verbeterd. Kunstmest en effectievere methoden om de grond te bewerken stimuleerden de landbouw. Het graven van het Süd-Nord-Kanal na 1880 zorgde voor een betere ontwatering van de omgeving. Hebelermeer presenteert zich tegenwoordig als een lieflijk boerendorp onder hoge eiken. In Gasthof Robben, tegenover de kerk, herinneren alleen nog een heerlijk 'smokkelgerecht' en de levendige gesprekken aan de bar aan vroeger tijden.

Het bijzondere verleden van het dorp is de achtergrond voor een bijeenkomst van Nederlanders en Duitsers, die zijn geïnteresseerd in de geschiedenis van het grensgebied. Motto van de dag: Geschiedenis zonder grenzen. Plaats van handeling is Gasthof Robben. De bijeenkomst begint om half tien 's morgens. Meer informatie via 0591 – 625893.

Cultuur

© 2009 Dagblad van het Noorden